

IBAN UYGULAMASI

Giriş

IBAN (International Bank Account Number = Uluslararası Banka Hesap Numarası), Avrupa Bankacılık Standartları Komitesi (ECBS) tarafından geliştirilmiş, uluslararası bir banka hesap numarası standardıdır. ISO (Uluslararası Standardizasyon Kuruluşu) tarafından tanınan bir standart olan IBAN kısa zamanda önce Avrupa, sonra diğer ülkeler tarafından benimsenmiştir. Para transferine konu olabilecek hesaplar için üretilen IBAN en fazla 34 alfanumerik karakterden oluşmaktadır. Her ülke kendi ihtiyacına göre değişik uzunlukta IBAN belirleyebilmektedir. İlk 2 hane ülke kodu, izleyen 2 hane kontrol karakteri olup sonraki karakterler ise her ülkenin kendi kararlaştıracığı standart müşteri hesap numarası için ayrılmıştır.

Bazı Ünelere Ait IBAN Örnekleri

Ülke	Uzunluk	Örnek IBAN'lar
Almanya	22	DE89 3704 0044 0532 0130 00
Avusturya	20	AT61 1904 3002 3457 3201
Fransa	27	FR14 2004 1010 0505 0001 3M02 606
Hollanda	18	NL91 ABNA 0417 1643 00
İngiltere	22	GB29 NWBK 6016 1331 9268 19
İtalya	27	IT60 X054 2811 1010 0000 0123 456

IBAN bankalara, işlemlerin güvenilir, otomatik ve hızlı bir biçimde yapılması, dolayısıyla işgücünden ve maliyetten tasarruf imkanı sağlamış, bu yönüyle banka müşterilerinin de ilgisini çekmiştir. IBAN'ın en önemli avantajı, içerdiği kodlar ve kontrol rakamları sayesinde başka, hatta yabancı bir bankaya bile ait olsa, formatının geçerliliğinin sorgulanabilmesidir. Böylece banka müşterileri, para gönderecekleri kişinin kendisine verdiği IBAN'ın geçerli bir formata sahip olup olmadığını öğrenebilmekte, yapılması muhtemel yanlışlıklar işlem yapılmadan önce önlenmektedir. Banka sistemlerinin IBAN'ı tanınması ile, bankaya gelen paranın ilgili banka şubesine ulaştırılması veya hesaba geçilmesi otomatik hale getirilebilmektedir. Avrupa Birliği bünyesinde yapılmakta olan düzenlemeler, IBAN kullanımını zorunlu kılmaktadır.

(IBAN hakkında ayrıntılı açıklamalar içeren önceki yazımız, Bankacılar Dergisi'nin Mart 2008'de yayınlanan 64. sayısında yer almaktadır.)

Türkiye'de IBAN

Ülkemizde IBAN ile ilgili çalışmalara Türkiye Bankalar Birliği bünyesinde kurulan çalışma grubu aracılığıyla 2003 yılında başlanmıştır. Bu çalışmaların sonucunda Türkiye IBAN standardı belirlenmiş ve 1 Eylül 2005 tarihinden itibaren bankacılık işlemlerinde kullanılması kararlaştırılmıştır. Söz konusu tarihten bu yana bankalarımızda para transferine konu olabilecek hesaplar için IBAN üretilmekte ve IBAN kullanımını giderek yaygınlaştırmaktadır.

Türkiye IBAN'ı 26 haneden oluşmaktadır. İlk 2 hane ülkemizin uluslararası kodu olan TR'dir. İzleyen 2 hane kontrol basamaklarını oluşturmakta ve IBAN'ın doğrulanmasında

kullanılmaktadır. Sonraki 5 hane banka kodunu ifade etmektedir. Rezerv olarak ayrılan alan tek basamaklı olup, değiştirilene kadar sıfır olarak kabul edilmiştir. Son 16 hane ise banka hesap numarasını belirtmektedir.

Hesap numarası alanının oluşturulmasında bankalarımız arasında ortak bir standart yoktur.

Bazı bankalar alfabetik karakterler de kullanırken, bazı bankalarımız sadece sayısal karakterler kullanmaktadır.

Bazı bankalar sadece hesap numarasını yazarken, bazıları hesap numarasının başına şube kodunu getirmektedir.

Bazı bankalar ise hesap numarası yerine müşteri numarasını yazmayı tercih etmektedir.

Bazı bankalar hesabın döviz cinsini hesap numarasının içinde ifade ederken, bazıları bunu ayrıca belirtmektedirler.

Örnek bir Türkiye IBAN'ı aşağıda gösterilmiştir:

TR33 0006 1005 1978 6457 8413 26

IBAN standardının oluşturulması, tanıtımı ve yeknesak olarak kullanımının sağlanması, kısa vadede zaman, emek ve maddi anlamda maliyet yaratmış olmakla birlikte, uzun vadede sağlanacak güvenlik, operasyonel kolaylıklar ve otomasyonun yanında, uluslararası standartların uygulanmasında ve AB müktesebatına uyum açısından önemli bir avantaj ve prestij sağlamaktadır.

Tebliğ

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) tarafından, IBAN'ın bankalarca uygulanmasına ilişkin esas ve usulleri belirlemek üzere, Resmi Gazete'nin 10 Ekim 2008 tarih ve 27020 sayısında "Uluslararası Banka Hesap Numarası Hakkında Tebliğ" adı altında bir tebliğ yayımlanmıştır. Tebliğ, 19 Ekim 2005 tarihli, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 3. Maddesinde tanımlanan bankaları kapsamaktadır. Tebliğin amacı, IBAN'ın bankalarca uygulanmasına ilişkin esas ve usulleri belirlemektir. Tebliğ, Türkiye IBAN'ının özelliklerini ve oluşturulma biçimini de açıklamaktadır.

Tebliğ ile getirilen bazı kurallara ve uygulama ile ilgili olarak TCMB yorumlarına uygun açıklamalara aşağıda yer verilmiştir:

Madde 4- (7) : Kontrol basamaklarının hesaplanması ve doğrulanması, bu Tebliğin 2 ve 3 numaralı eklerinde gösterilen ISO 7064 numaralı standarda göre oluşturulan MOD 97-10 yöntemi kullanılarak yapılır.

Bankalarımız sistemlerinde IBAN hesaplama ve doğrulama aracını bu kurala göre çalıştırmaktadırlar.

Madde 5 : Bankaların nezdlerindeki para transferine konu her bir müşteri hesabı için bu Tebliğde belirtilen esaslar doğrultusunda, IBAN üretmeleri ve hesap sahiplerine bildirmeleri zorunludur.

Müşteriler adına bankalarda açılan hesaplardan, müşteri adına para transferi yapılanlar için IBAN üretilmekte ve hesap sahiplerine bildirilmektedir. IBAN ile birlikte hesap numarasının da gösterilmesine gerek yoktur.

Madde 6- (1) : Bankaların yazılı ve elektronik ortamda para transferine konu olan hesaplara ilişkin olarak müşterileri için üretecekleri ve üzerinde hesap numarası bulunması gereken belgelerde IBAN'ın gösterilmesi zorunludur.

Bu kurala göre, para transferine konu olan hesaplara ilişkin olarak bankaların müşterileri için ürettikleri ve üzerinde hesap numarasının yer aldığı hesap cüzdanı, hesap özeti, dekont, ATM kartı, sözleşme, çek ve benzeri tüm belgelerde ve müşterilere yönelik olarak hazırlanan tüm ekranlarda (internet, ATM, cep telefonlarına gönderilen kısa mesajlar[]) 1.1.2009 tarihinden itibaren IBAN'ın gösterilmesi zorunlu hale getirilmiştir. Söz konusu belge ve ekranlar üzerine IBAN'ın tamamının sığdırılmaması halinde, "gölgeleme" yöntemiyle ayırt edici özelliği olmayan bazı karakterlerin gösterilmemesi şeklinde çözümler üretilmesi mümkündür. IBAN ile birlikte ayrıca hesap numarasının da gösterilmesine gerek yoktur. Daha önceden IBAN içermeksizin bastırılmış ve müşterilere teslim edilmemiş çek karnelerinin anılan tarihten sonra kullanılmasında bir sakınca bulunmamaktadır.*

Madde 6- (2) : Elektronik ortamda IBAN'ın kullanım formatı tümü bitişik karakterlerden oluşur. Karakterlerin arasında boşluk bırakılmaz ve ayrıç konulmaz.

Bankalar sistemlerinde Tebliğ'in bu hükmüne uygun olarak IBAN'ın elektronik formatını kullanmaktadırlar. İnternet üzerinde gösterilen IBAN ise yazılı formata uygun olabilir.

Madde 6- (3) : IBAN yazılı belgeler üzerinde, soldan başlamak üzere dörder haneden oluşan ve aralarında boşluk olan gruplar şeklinde gösterilir.

Bankalar 6. maddenin 1. fıkrası hükmü kapsamında ürettikleri belgeler üzerinde IBAN'ı yazılı format kuralına uygun olarak göstermektedirler.

Madde 7- (1) : Avrupa Ekonomik alanında yer alan ülkelerdeki hesaba yapılan para transferlerinde alıcıya ait IBAN'ın doğrulanması ve kullanılması zorunludur. Ancak, bankalar ile yurtdışında sınır ötesi ödemeleri gerçekleştiren kuruluşlar arasında kendi nam ve hesaplarına gerçekleştirilen işlemler ile talep edilmesine rağmen müşteri tarafından alıcıya ait IBAN'ın bildirilmeyeceğine ilişkin müşterinin yazılı beyanının alındığı işlemlerde bu zorunluluk aranmaz.

Avrupa Ekonomik alanında yer alan ülkeler mevcut duruma göre Avrupa Birliği üyesi ülkeler ile İzlanda, Lihtenştayn ve Norveç'tir. Bunlardan başka, IBAN kullanan 50'yi aşkın ülkeden bazıları daha kendilerine gönderilen transfer talimatlarında alıcının IBAN'ının bulunmasını isteyebilmektedirler. Bankaların kendi aralarında kendi nam ve hesaplarına yaptıkları işlemlerde IBAN bulunması zorunluluğu yoktur. Ayrıca, eğer müşteriden, alıcıya ait IBAN'ı bildirmeyeceğine ilişkin olarak işlem bazında yazılı bir beyan alınmış ise, bankaların alıcının IBAN'ı olmaksızın işlem yapmaları mümkündür. Bankalara daha önceden verilmiş bulunan ve vadesi/valörü 1.1.2010 sonrası olan talimatlarda da alıcı IBAN'ını temin etmek/temin edilemiyorsa yazılı beyan almak üzere bankalar müşterileriyle temasa geçmek durumundadırlar. İsme yapılan transfer işlemlerinde böyle bir zorunluluk bulunmamaktadır. İnternet şubesi aracılığıyla yapılan işlemlerde, müşterinin "alıcının IBAN'ını bilmediğine" ilişkin bir kutucuğu işaretlemesi yazılı beyan yerine geçecektir.

Madde 7- (2) : Bankalara gelen ve alıcı hesap numarası IBAN olarak belirtilen para transferlerinde IBAN'ın doğrulanması zorunludur.

Bankalar, bir başka bankadan gelen para transferlerinde alıcının IBAN'ı belirtilmiş ise, bunu sistemleri aracılığıyla doğrulamak zorundadırlar. Alıcının IBAN'ının belirtilmediği durumlarda böyle bir zorunluluk yoktur. Banka içi havalelerde ise (eğer varsa) alıcının IBAN'ı işlem anında zaten tespit edilebilmekte olduğundan, alıcı tarafta tekrar doğrulama işlemi yapmaya gerek kalmamaktadır.

Madde 7- (3) : Bankalarca müşteri hesabından yapılan para transferlerinde göndericiye ait IBAN'ın kullanılması zorunludur.

Bankaların, müşterilerinin para transferine konu olan hesapları için üretmiş buldukları IBAN'ı, bu hesaplardan banka içinde ve yurtiçindeki ya da yurtdışındaki diğer bankalara yapacakları TL ve yabancı para transferlerde belirtmeleri 1.1.2010 tarihinden itibaren zorunlu hale getirilmiştir. Transferin hesaptan yapılmaması halinde böyle bir zorunluluk aranmamaktadır.

Madde 7- (4) : EFT sistemi aracılığıyla hesaba yapılan para transferlerinde, talep edilmesine rağmen müşteri tarafından alıcıya ait IBAN'ın bildirilmeyeceğine ilişkin müşterinin yazılı beyanının alındığı işlemler hariç olmak üzere, alıcıya ait IBAN'ın doğrulanması ve kullanılması zorunludur.

1.1.2010 tarihinden itibaren yurtiçi bankalar arasında EFT sistemi aracılığıyla hesaba yapılan TL transferlerde müşteriden alıcıya ait IBAN'ı bildirmesi istenecek, IBAN'ı bildir(e)meyen müşteri bu durumu işlem bazında yazılı olarak beyan etmedikçe işlemi yapılmayacaktır. Bankalara daha önceden verilmiş bulunan ve vadesi/valörü 1.1.2010 sonrası olan talimatlarda da alıcı IBAN'ını temin etmek/temin edilemiyorsa yazılı beyan almak üzere bankalar müşterileriyle temasa geçmek durumundadırlar. İsme yapılan EFT işlemlerinde böyle bir zorunluluk bulunmamaktadır. Ayrıca kredi kartına ve yatırım hesabına yapılan transferlerde, kredi kartının/yatırım hesabının bağlı olduğu bir hesap bulunup transfer bu hesaba yapılmadığı sürece, IBAN belirtilmesi zorunluluğu yoktur. İnternet şubesi aracılığıyla yapılan işlemlerde, müşterinin "alıcının IBAN'ını bilmediğine" ilişkin bir kutucuğu işaretlemesi yazılı beyan yerine geçecektir. Bu madde kapsamında alıcının IBAN'ının doğrulanması, sadece formatın doğru olup olmadığının kontrol edilmesi anlamında kullanılmakta olup, IBAN'ın belirli bir hesaba/kişiye ait olduğunun doğrulanması demek değildir.

Madde 8 : Bankalarca, bu Tebliğin 4. maddesinin 7. fıkrası hükümlerine göre yapılan kontrol sonrasında IBAN'ı yanlış olduğu tespit edilen transfer emirleri iade edilebilir veya reddedilebilir.

Bu maddeye göre, 1.1.2010'dan itibaren bankalar, transfer yapmak üzere kendilerine ibraz edilen alıcıya ait IBAN'ın yanlış olduğunu tespit ettiklerinde işlem yapmayı reddetme hakkına sahip olacaklardır. Bu maddeyle ilgili ayrıntılar, hazırlanmakta olan Ödeme Sistemleri Kanunu ile netlik kazanacaktır.

IBAN'nın 26 haneli uzun bir dizin olması, kolay hatırlanır bir yapıda olmaması ve müşterilerin IBAN kullanmakla elde edecekleri faydaları yeterince bilmemeleri IBAN'ın yaygınlaştırılması önünde önemli bir engel görünmektedir. Tanıtım konusunda bugüne kadar yapılan çalışmaların etkisi sınırlı kalmıştır. IBAN'ın ülkemizde tüm banka müşterileri tarafından tanınması ve kullanılmasını sağlamak üzere etkili bir tanıtım kampanyasının yapılması bu konuda karşılaşılabilecek sorunları önemli oranda azaltacaktır. Bu nedenle, önümüzdeki dönemde kamuoyunun bilgilendirilmesini sağlamak üzere TCMB ve TBB öncülüğünde bankalarımızca yaygın olarak IBAN tanıtım faaliyetlerine ağırlık verilecektir.

Geleceğe Bakış

Ülkemizi uluslararası standartlara ve AB müktesebatına uyum bakımından ileri bir noktaya taşıyan IBAN uygulamasının TCMB Tebliği'nin yayınlanması ile birlikte daha disiplinli bir şekilde yürüdüğü ve yürütüleceği kuşkusuzdur. Tebliğe tam olarak uyum ve IBAN'ın ülkemizde başarılı ve verimli bir biçimde uygulanması, bankalarımızın müşterileri nezdinde yapacakları tanıtım çalışmasının yaygınlığına ve gücüne bağlı olarak artacaktır.

[*] ATM'lerde ve cep telefonlarına gönderilen kısa mesajlarda IBAN gösterimi hususu, bankaların yazılım çalışmalarından başka, cihazların kapasitelerine de bağlıdır.